

ПРОДОВЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАРІЇ ЗУБАНИЧ

У статті досліджується життєвий і творчий шлях народної артистки України Марії Зубанич, розглядається її особистий внесок у розвиток вітчизняного мистецтва та аналізується взаємозв'язок виконавської майстерності співачки із надбаннями львівської вокальної школи.

Ключові слова: львівська вокальна школа, Марія Зубанич, виконавська діяльність, Марія Байко, продовження вокальних традицій.

На сучасному етапі розвитку мистецтвознавчої науки з кожним роком все більше зростає інтерес до вивчення культурної спадщини різних регіонів України. З'являється велика кількість досліджень, які у різних аспектах розкривають особливості розвитку національного мистецтва. Саме тому аналіз взаємовпливу вітчизняних та зарубіжних вокальних шкіл (а також – збагачення національної виконавської культури на теренах регіонів України як наслідку цього процесу) видається дуже актуальним питанням.

Львівська вокальна школа є високим зразком виконавсько-педагогічної школи, що сформувалася на основі визначеної системи виховання та освіти співаків. Як організована цілісна система, вона заявила про себе у другій половині XIX ст.; її подальше становлення та розвиток відбувались протягом XX сторіччя і не припиняється до сьогодні. Як зазначає у своїх наукових дослідженнях Мирослава Жишкович, методичні принципи педагогів – представників львівської вокальної школи формувалися на основі тих шкіл, які вони опановували під час навчання. Надалі навички поглиблювались в процесі виконавської й педагогічної діяльності, збагачувались завдяки особистому творчому досвіду [6].

Саме ці надбання майстри-педагоги передавали своїм вихованцям, що творчо зростали у лоні львівської вокальної школи. Серед них було чимало співаків із Закарпаття, котрі після завершення навчання повернулися додому і продовжили традиції львівської школи у своїй виконавській та педагогічній діяльності. Серед них – народний артист України П. Матій, народна артистка України М. Зубанич,

голова циклової комісії «Академічний спів» УжДМУ ім. Д. Є. Задора Н. Куклишина, лауреат обласної премії ім. Д. Задора, старший викладач вокалу Н. Підгородська та багато інших.

Із визволенням і возз'єднанням Закарпаття з Україною, поряд з економічними перетвореннями, інтенсивно стали розвиватися культура і мистецтво. Етапними подіями в культурному житті краю були відкриття обласної філармонії, створення Закарпатського народного хору, обласних організацій Національної спілки письменників, заснування Ужгородського державного музичного училища імені Д. Є. Задора [3].

Серед перших, хто заклав фундамент цього навчального закладу, був композитор, піаніст-віртуоз Дезидерій Задор, який очолив колектив і ім'я якого нині носить училище. Біля джерел становлення закладу стояли люди високої культури, широкої ерудиції: Карел Воска, Янка Гергей, Віра Ромішовська, Зігмунд Лендел, Петро Милославський, Андрій Задор та інші, що у своїй педагогічній та виконавській практиці об'єднали традиції чеської, угорської, української та російської академічних музичних шкіл [4].

Саме тут більшу частину свого життя пропрацював рідний брат Дезидерія Задора – Андрій Євгенович Задор, чудовий педагог, талановитий співак і артист, який здобув фахову вищу освіту в Угорській державній королівській академії музичного мистецтва в Будапешті [13]. З ім'ям А. Задора тісно пов'язані найважливіші мистецькі події Закарпаття кінця ХХ століття. Працюючи в Ужгородському державному музичному училищі, а пізніше – у Дебреценській музичній академії, Андрій Євгенович відкрив шлях на сцену цілій плеяді яскравих співаків-артистів, багато з яких є нині всесвітньо відомими митцями. Серед них – народний артист Росії А. Алексик (бас); народна артистка України, солістка Закарпатської обласної філармонії М. Зубанич (сопрано); соліст Будапештського оперного театру і викладач вокалу у місті Дебрецен Віктор Мошані (баритон); народна артистка СРСР і України, володарка титулу «Найкраща Чіо-Чіо-сан світу» Гізела Ципола (сопрано) та багато інших. Більшу частину свого життя Андрій Задор присвятив роботі в музичному училищі, тобто відповідав за важливий проміжний етап вокального зростання своїх вихованців між дитинством і співацькою зрілістю. Майже усі вихованці Андрія Євгеновича пізніше продовжували свою вокальну освіту у вищих навчальних закладах, у інших викладачів. Але усі вони дотепер згадують свого першого педагога із особливою вдячністю.

У цьому дослідженні зупинимося на постаті народної артистки України Марії Зубанич. Цю співачку знають не тільки на Закарпатті, але для Ужгорода її ім'я є своєрідною візитною карткою міста, його наскрізь індивідуальним штрихом [12]. Хотілося б детальніше розглянути її особистий внесок у розвиток вітчизняного мистецтва та з'ясувати взаємозв'язок виконавської майстерності співачки із надбаннями львівської вокальної школи.

Перед тим, як перейти безпосередньо до розгляду вищевказаних питань, подамо коротку біографічну довідку.

Її шлях на професійну сцену, може, й типовий. Про дитинство співачки читаємо у газеті «Закарпатська правда»: „У хорі співала із задоволенням. «Наш дзвіночок» – так називали її за дзвінкий і сильний голос. І саме вчитель співів Й. І. Сакулич став її першим наставником – навчав, щоб пісня дівчини завжди була крилатою» [5].

Ще школяркою-підлітком у Великому Березному її помітили і вихопили із художньої самодіяльності, аби торувала свою стежку у професійне мистецтво. Ось як цей факт висвітлено у періодиці: «Срібними переливами злітала мелодія зі сцени. Співала робітниця меблевого комбінату Марія Зубанич, одна з найактивніших учасниць самодіяльного ансамблю «Ужанська долина». Тут вона вперше прилучилася до сценічного життя. Тут уперше почули її незвичайної краси і тембру голос спеціалісти. Це, а ще й велика любов до пісні й музики взагалі вирішили її долю: вона стала студенткою Ужгородського музучилища» [5].

Саме тут вона протягом чотирьох років (1968-1971) навчалася у Андрія Задора. У музучилищі Марія глибше зрозуміла, а відтак і полюбила оперний спів. Швидко минули роки навчання в Ужгороді, бо були сповнені напруженої, копіткої праці. Співачка розвивала свій голос наполегливо і невтомно.

І ось – заслужена нагорода: її рекомендують на навчання у Львівську державну консерваторію імені М. В. Лисенка [5]. Тут, очевидно, слід зазначити, що Марія Зубанич була не єдиною вихованкою Андрія Задора, яка продовжила навчання у Львові. Зокрема, серед інших можемо назвати лауреата премії імені Дезидерія Задора Надію Підгородську, народного артиста України Петра Магія та Андрія Алексика, що навчались у Остапа Дарчука.

Серед когорт львівських оперних співаків, які на той час займалися педагогічною діяльністю, одне з почесних місць належало

Марії Яківні Байко – народній артистці України, лауреату національної премії України ім. Т. Шевченка [2]. Великий вплив на формування творчої долі цієї співачки мало її оточення: високопрофесійні митці, вокальна школа Соломії Крушельницької, навчання співу в Одарки Бандрівської [10]. Щоб визначити особливості педагогічної діяльності львівських вокалістів-педагогів другої половини ХХ століття, доцільним видається проаналізувати їхню творчу діяльність, яка мала незаперечний вплив на формування педагогічних навиків вокалістів. Кожен цих з педагогів спочатку формувався як вокаліст-виконавець оперного або камерного репертуару. Творча атмосфера, яка панувала на сценах оперних театрів та концертних залів, репертуар, який виконувався співаками – все це мало вплив на становлення та формування голосу виконавців та їх манери співу зокрема. Свою творчу діяльність Марія Яківна розпочала у складі тріо сестер Байко. Співачка також багато виступала з найрізноманітнішими сольними концертно-камерними програмами. Природність звукоутворення, рівність усіх регістрів, плинність мелодичного ведення, виконавська свобода – ось основні ознаки співу видатної мисткині [9]. Усе своє творче життя Марія Байко поєднувала концертну діяльність із педагогічною працею. У 1959 р. вона почала викладати на кафедрі сольного співу Львівської музичної академії ім. М. Лисенка. Виховала понад 50 видатних вокалістів; серед них – народна артистка України Л. Кодрашевська, солістка Большого театру Г. Чорноба, заслужена артистка України Л. Клопотовська, заслужена артистка України, лауреат Міжнародних конкурсів Н. Петренко та ін.

Марії Зубанич пощастило навчатися вокальній майстерності саме у Марії Байко (роки навчання – 1971–1975) [8]. Особливо цінним було те, що ці уроки не обмежувалися стінами аудиторій. Вони переносилися на велику професійну сцену, коли викладач консерваторії співала у складі вокального тріо сестер Байко [1]. Для Марії Зубанич такі виступи ставали «лекцією» сценічної майстерності. Навчання у Марії Байко так само дуже сприяло вихованню хорошого творчого смаку у плані вибору репертуару. У одній із статей Андрія Ковбасюка, присвяченій педагогічній діяльності львівських співаків II пол. ХХ ст., читаємо: «Своїм вихованцям Марія Байко прищеплювала любов до камерних творів українських композиторів, а особливо – до української народної пісні» [9].

Вже з перших тижнів навчання у консерваторії Марія Зубанич

брала активну участь в концертній діяльності студентів навчального закладу. Вона була незмінною учасницею концертних бригад Львівської філармонії, які гастролювали по області, виїжджали у міста і села інших областей республіки.

Концертна діяльність Марії Зубанич допомогла їй швидко стати зрілою співачкою. Ще під час навчання в консерваторії саме на неї випав вибір представляти мистецтво Радянської України у США і Канаді. Це було високою честю і великою відповідальністю, своєрідним іспитом на мистецьку зрілість, який вона успішно склала.

Школа Марії Байко дуже допомогла співачці у формуванні вокальної майстерності. Як відомо, кожен педагог, володіючи певною вокальною і виконавською культурою, намагається викликати у студента таке уявлення про еталон звучання, яке він має сам. Таким чином, педагог індукує співацькі прийоми, якими він користувався у своїй особистій виконавській діяльності [9]. Звідси можна зробити висновок про утворення стійких творчих зв'язків між педагогом і учнем, і, як наслідку, – продовження вокальної традиції.

Вокальне мистецтво – це мистецтво особистості, і першорядну роль у вокально-виконавській діяльності відіграє особистість виконавця. У цій сфері вона виступає не тільки як виконавець, а і як інтерпретатор, здатний творчо усвідомлювати авторський текст, перетворювати нотні звуки на звуки голосу та надавати їм художньої змістовності [9]. Саме спосіб самовираження визначає мету і завдання реалізації вокальних образів. У такому втіленні кожен новий твір набуває особливої вокально-художньої та естетичної цінності. Аналізуючи педагогічну та творчу діяльність вокалістів-педагогів Львівської вокальної школи другої половини ХХ ст., ми простежуємо, що вони звертали увагу на: мову вокально-виконавського мистецтва, що має свої закономірності існування й розвитку; особливий спосіб узагальнення (загальний інтерпретаторський план вокального твору будується на основі індивідуально-особистісних відчуттів співака); використання «вокально-художньої уяви» (при формуванні вокально-технічних та вокально-виконавських навичок); якісне визначення та дотримання форми твору [9].

Після закінчення навчання Марія Зубанич повернулася на Закарпаття збагаченою надбаннями львівської вокальної школи. Від Марії Байко, своєї найкращої порадиці у сфері вокального мистецтва, вона успадкувала культуру виконання, увагу до формування звуку,

фразування, співаного слова, вміння яскраво розкривати художні образи та грамотно добирати репертуар [8]. Якщо уважно прослідкувати ланцюг своєрідної творчої спадкоємності, можемо сказати, що вона теж є вихованкою школи Соломії Крушельницької.

З 1977 року і дотепер Марія Зубанич працює солісткою Закарпатської обласної філармонії. Виступала вона також як артистка ансамблю солістів «Гармонія». Репертуар Марії Зубанич є гідним цієї високопрофесійної співачки. Перлини закарпатської народної пісенності в музичній обробці відомих місцевих композиторів – Петра Милославського, Деzydерія Задора, Михайла Кречка, Миколи Попенка, Василя Горвата, Петра Рака – ніби заново народжуються на сцені у її виконанні. На перший погляд здається, що стихія співачки – це народна пісня, включно із широко відомими українськими і російськими піснями та романсами. Натомість, у її репертуарі чільне місце посідають численні арії з класичних опер, які захоплено сприймаються залом, де поруч можуть сидіти любитель і професіонал, тонкий поціновувач музики.

Ще на початку своєї творчої діяльності Марія Зубанич була удостоєна молодіжної премії імені Д. Вакарова. Нині вона – народна артистка України, лауреат премії обласної ради імені Деzydерія Задора (1996 рік), викладач Ужгородського державного музичного училища імені Д. С. Задора.

Закарпатська періодика завжди відгукується про співачку із надзвичайною теплотою. У статті газети «Новини Закарпаття» за 27 липня 1999 року, присвяченій черговому ювілею співачки, читаємо: «Легкий, сріблястий, казковий голос заслуженої артистки України, лауреата премії ім. Д. Задора, солістки Закарпатської філармонії добре відомий і з нетерпінням очікуваний не тільки абсолютно в усіх куточках нашого співучого краю, а й у містах і селах України, в країнах близького і неблизького зарубіжжя; він легко, з приємністю впізнається по радіо і телебаченню. Завжди з честю Марія Зубанич репрезентувала українську школу професійного вокалу в Канаді, Італії, США, Німеччині, Польщі, Югославії, Румунії, Словаччині, Росії. Співачці підвладна епіка генделівських і філософська глибина бахівських арій, прониклива лірика романсів Рахманінова, Чайковського. У величезному репертуарі Марії Зубанич є цілі оперні партії, арії, романси, пісні, численні обробки українських, російських, закарпатських, словацьких народних мелодій. З величезною творчою віддачею наш соловейко співає не тільки для дружини Президента

України та почесних закордонних гостей, а й у далеких верховинських селах чи на найвищих рахівських полонинах» [7].

Виконавська манера Марії Зубанич створює враження легкості та природності. Здається, ніби у мить її виступу відроджується первинний задум композитора. При цьому він постає перед слухачами у філігранній оправі майстерного виконання, у всій своїй первозданності. Саме цим співачка завойовує аудиторію, перетворює її на свого творчого союзника. Ніякої афектації і нав'язування своїх смаків; натомість, вона підкорює слухачів радістю співпереживання, атмосферою повної довіри. Мистецькі образи, створені протягом минулих століть, у виконанні Марії Зубанич відкриваються як нова сторінка у житті, перетворюються на одкровення.

Для кожного твору артистка знаходить вірну манеру, що відповідає його стилістичним особливостям та емоційному наповненню. Співакці однаково підвладні твори ліричного плану, і віртуозна, і гострохарактерна, і драматична музика. Марія Зубанич повною мірою володіє неодмінним для артиста чудесним даром – майстерністю перевтілення. Вона вміє «вдивлятися» в образи своїх ліричних героїнь, вміє переосмислювати життя у всій його мінливості для того, щоб потім розкрити цю складність і красу у своїй творчості. Кожна нова програма співачки вражає своєю продуманістю. Їй вдається побудувати незримі мости між народною піснею, російською, українською та зарубіжною класикою і сучасною музикою. У цьому цікавому і барвистому зіставленні різних за стилістичними напрямками творів варто виокремити характерне для співачки вміння лаконічними засобами створити переконливий і довершений художній образ – образ, в якому немає ніяких надмірностей.

Раціоналізм артистки є послідовним і логічним. Її виконавська манера завжди підпорядковується визначеній думці. Камерну музику співачка порівнює з прекрасною миттю, що дозволяє слухачам зупинити час, і, затамувавши подих, заглянути в найпотаємніші куточки людського серця [8].

У контексті вищесказаного хотілося б зазначити, що надбання львівської школи співу, на глибоке переконання самої співачки, стали ключовими не тільки для її виконавської діяльності, але і для багатьох інших закарпатських співаків, вихованих у кращих традиціях еталонної вокальної школи.

Література

1. Атаманюк Ю. Видатній українській співачці Марії Байко – 80 / Ю. Атаманюк // Час і події. – №17. – 2011. – 27 квітня.
2. Барна В., Дуда І. Марія Байко / В. Барна, І. Дуда // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат „Збруч”, 2004-2010. – ISBN 966-528-197-6, том 1, 2004.
3. Данко М. Державна музична освіта на Закарпатті та її досягнення за останні півстоліття / М. Данко // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення, вип. 2. Збірка статей та есе про музичну культуру Закарпаття. – Ужгород: Карпати, 2010. – 504 с.: іл.
4. Грін О. Д. Є. Задор – родоначальник Закарпатського музичного мистецтва / О. Грін // Молодь – Україні. (Наукові записки молодих учених Ужгородського державного університету). – Ужгород, 1994. – Т. 3. – С. 75–79.
5. Гудз П. Співачка з Ужанської долини: [Марія Зубанич] / П. Гудз // Закарпатська правда. – 1977. – 4 лютого.
6. Жишкович М. Львівська вокальна школа другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття / М. А. Жишкович // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – Львів, 2006. – 246 с.
7. І багатьох мистецьких злетів! [про ювілей Марії Зубанич] / Закарпатське облвідділення Всеукраїнської музичної Спілки, Закарпатська філармонія // Новини Закарпаття. – 1999. – 27 липня.
8. Інтерв'ю Г. Данканич із народною артисткою України Марією Зубанич (Ужгород, січень 2014 року).
9. Ковбасюк А. Педагогічна діяльність співаків другої половини ХХ ст. в контексті розвитку львівської вокальної школи / А. Ковбасюк // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 10 (269), Ч. І, 2013. – С. 87.
10. Корчук І. 80 років з піснею по житті (інтерв'ю з народною артисткою України Марією Байко) / І. Корчук // Високий замок. – № 210 (4834). – 2011 – 18 березня.
11. Нариси історії Закарпаття. Том 3 (1946-1991). – Ужгород: Держрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. – 648 с.
12. Фединишинець В. Співає Марія Зубанич: [співачка Закарпаття] / В. Фединишинець // Наш рідний край. – 1998. – №2. – с. 28-29.
13. Zádor Endre. Módszertani elveim az énektanításban / Endre Zádor // Parlando. – 1988 – 7 szám. – júl-aug.

Анна Данканич. Продолжение традиций львовской вокальной школы в исполнительской деятельности Марии Зубанич. В статье исследуется жизненный и творческий путь народной артистки Украины Марии

Зубанич, рассматривается ее личный вклад в развитие отечественного искусства и анализируется взаимосвязь исполнительского мастерства певицы с достижениями львовской вокальной школы.

Ключевые слова: львовская вокальная школа, Мария Зубанич, исполнительская деятельность, Мария Байко, продолжение вокальных традиций.

Anna Dankanych. Continuing the tradition of Lviv vocal school in performing activity of Maria Zubanych. The Lviv vocal school is a high sample of the performing and pedagogical school created on the basis of a certain educational system and education of singers. Master-teachers shared their knowledge to the students who were creatively developed in a bosom of the Lviv vocal school. Among them there were many singers from Zakarpatye who came back home after their studies and carried on traditions of the Lviv vocal school in their performing and pedagogical activity. This article examines the life and career of the People's Artist of Ukraine Maria Zubanych, including her personal contribution to the national art and the analyzed issue of singer performance skills relationship with the vocal heritage of Lviv vocal school.

Maria Zubanych was happy to study vocal skill at People's Artist of Ukraine Maria Bayko (years of study – 1971-1975). From first weeks of training in Academy Maria Zubanych actively participated in concert activity of students. Maria Zubanych's concert activity helped her to become the mature singer quickly. Even during studying in conservatory she was chosen to represent art of the Soviet Ukraine in the USA and Canada It was great honor and serious responsibility.

Maria Bayko's vocal school helped the singer with formation of vocal skill very much. It is known that each teacher, possessing a certain vocal and performing culture, tries to cause to the student such idea of a standard of sounding which he has. From here it is possible to draw a conclusion on formation of stable creative relations between the teacher and the student, and, as a result, – continuation of vocal tradition. After the end of study Maria Zubanych returned to Zakarpatye enriched with achievements of Lviv vocal school. From Maria Bayko, her best adviser in the sphere of vocal art, she inherited culture of execution, attention to formation of a sound, phrasing, the song word and the ability of bright opening of artistic images and competent selection of repertoire. If track a chain of a peculiar creative continuity attentively, we can tell that she is the follower of vocal school of Solomiya Krushelnitska.

Keywords: Lviv vocal school, Maria Zubanych, performance activity, Maria Baiko, continuing vocal traditions.
